

VÀI SUY NGHĨ TỪ

GIẢI NOBEL KINH TẾ 94

DANH ĐỨC

Hôm 12.10. Hàn lâm viện khoa học hoàng gia Thụy Điển đã quyết định trao tặng giải Nobel kinh tế 1994 cho 2 nhà nghiên cứu người Mỹ, các giáo sư John Harsanyi và John Nash cùng 1 nhà nghiên cứu người Đức, giáo sư Reinhard Selten, để tưởng thưởng cho những công trình nghiên cứu của họ về các trò chơi (may rủi) - *games theory* tập thể có thể ứng dụng trong việc hoạch định các chính sách tiền tệ của các ngân hàng trung ương, hoặc trong những sách lược thu hút phiếu bầu cho các đảng phái, cũng như trong lĩnh vực sinh học nhằm tìm hiểu hành vi của loài vật... Thật ra, các nghiên cứu về các trò chơi (may rủi) này đã từng được tiến hành cách đây 50 năm. Song, "đây là lần đầu tiên mà lý thuyết này được "thừa nhận" một cách chính thức bởi Ủy ban Nobel". GS Harsanyi (đã hồi hưu) tuyên bố với Reuters sau khi được tin vui giải Nobel. Lý thuyết về trò chơi (may rủi) cho phép phân tích các tương quan giữa các phản ứng dẫn đến việc quyết định (*decision-making process*) trong những tình huống phức tạp. Một ngân hàng trung ương có thể dựa vào những phân tích các phản ứng để quyết định xem nên tăng hoặc giảm lãi

suất, y hệt như trong khi chơi một ván cờ phải tính trước các nước cờ của đối phương, GS Jorgen Weibull thuộc VDH Stockholm trong Ủy ban Nobel giải thích. (trích tin Reuters).

Từ mẩu tin trên, người viết bài không dám lạm bàn về nội dung lý thuyết của 3 vị "Nobel kinh tế 94", đơn giản là chưa có may mắn đọc các tác phẩm của họ, mà chỉ dám tự đặt ra câu hỏi: trong những bối cảnh xã hội như thế nào mà ngày nay các trò chơi may rủi (cờ bạc) lại trở thành những đề tài nghiên cứu? Và từ đó đề cập đến một khía cạnh khác bền lâu: vai trò của nền "công nghiệp" cờ bạc trong nền kinh tế các nước cũng như ý nghĩa xã hội của nó, đặc biệt trong bối cảnh mà tiếng gọi của các chủ nhân "casino" quốc tế đang đầy quyền rũ như tiếng hát của các mỹ nhân ngư.

ĐAM MÊ MAY RỦI HAY MA TUÝ CỦA NGƯỜI NGHÈO?

Ngày đầu năm dương lịch 94, người viết bài "được" sống trong không khí hội hè đình đám trên đất Pháp. Truyền hình hôm đó làm rộn rã biết bao người xem với buổi xổ số "Millionnaire" (triệu phú) đầu năm: một bà cụ ở miền Nam nước Pháp, được mời về Paris dự buổi xổ số cùng với vài người may mắn khác, đã trúng thưởng 1 triệu FF chẵn. Một tin vui làm người dân quên đi cảnh lũ lụt lúc đó: hầu

như ai cũng mơ trở thành triệu phú như bà cụ nọ cả, đặc biệt là những người thất nghiệp. Song lô độc đắc 1 triệu FF này chưa là gì so với lô độc đắc của vé số Đức tháng 9 vừa qua: 35 triệu DM. Một lô quá lớn đến nỗi 40% dân chúng Đức rủ nhau mua vé. Xin mở ngoặc đơn, ở các nước này, vé số khác với ở VN, mua cả năm hay cả quý (*par tranche*) và mua "chết" một số, càng ít người trúng, vào các kỳ xổ sau trị giá giải thưởng càng tăng. Ngoài các loại vé số dơi xổ này, còn có các loại vé xổ ngay bán đầy dãy các hiệu bán báo, thuốc lá... Tỉ như vé "Millionnaire", giá bán là 10FF, lấy móng tay cạo mặt vé cho tróc lớp mực in sẽ hiện ra các "khung cửa sổ", mỗi khung ghi một số tiền như 20FF, 50FF, 100FF, 1000FF... hoặc một máy truyền hình. Nếu cạo trên vé được 3 "khung cửa sổ" cùng trị giá, sẽ được lãnh ngay số tiền đó. Nếu trúng 3 "khung cửa sổ" in hình máy truyền hình sẽ được mời lên TV dự xổ số độc đắc, vừa "lấy le" với hàng xóm vừa cảm chắc sẽ lãnh tối thiểu 100.000FF kèm theo một chuyến du lịch Paris miễn phí - có người cả đời chưa "lên" Paris! Hiện tượng đam mê này được Ingrid Carlander mô tả như sau trên *Le Monde Diplomatique* 8.94: "Đó là ma túy của người nghèo, là một cơ hội để cải số".

VÒNG QUANH CHÂN TRỜI CỜ BẠC

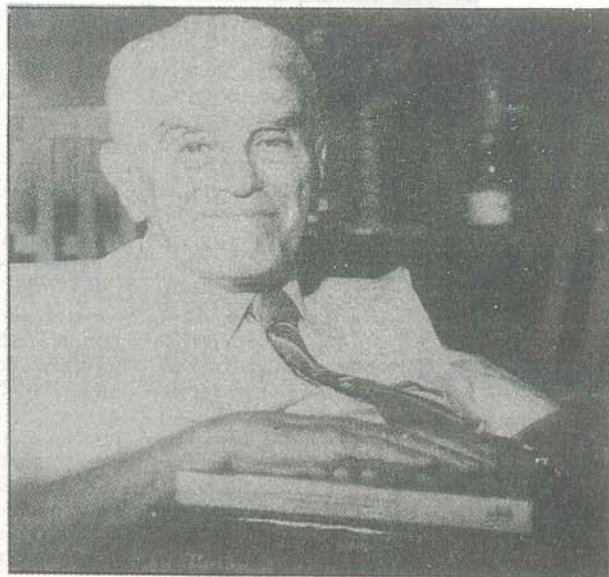
Riêng tại Pháp, đã có hơn 10 trò chơi may rủi kiểu này, từ cá ngựa đến Loto... Công ty La française des jeux chuyên kinh doanh may rủi có doanh số trong năm 93 lên đến 31,1 tỷ FF (khoảng 6 tỷ đôla). Công ty cá ngựa P.M.U. cũng thu được 34,6 tỷ FF! 142 casino trên toàn nước Pháp cũng thu 4 tỷ FF (trên 700 triệu đôla). Trong toàn cõi châu Âu, số tiền bán vé số mà thôi đã là 211 tỷ FF (khoảng 40 tỷ đôla), còn cao hơn cả doanh số công ty dầu khí Elf-Aquitaine có hoạt động trên toàn cầu! Tại Mỹ và Canada cũng trong năm 93, số tiền mua vé số là 180 tỷ FF. Người dân Úc dẫn đầu thế giới về số tiền cờ bạc: 3.970 FF/năm/người. Kế đến mới đến dân Mỹ của bang South Dakota (3.100 FF)... Dân Pháp coi vậy chứ vẫn còn chưa đỏ đen bằng (580FF). Châu Á cũng chẳng kém gì: trong số 10 công ty có vốn lớn nhất tại Malaysia, đã có 3 công ty cờ bạc xếp hạng 4, 6, 9 - Resorts World (vốn: 9,9 tỷ đôla), Genting (vốn: 5,9 tỷ đôla) và Magnum (vốn: 3,2 tỷ đôla). Song Malaysia vẫn chưa là gì so với Hồng Kông, tỉ trọng của kinh doanh cờ bạc trong GDP của Hồng Kông là non 9% trong khi tại Malaysia mới chỉ là non 3% (số liệu FEER 8.9.94). Hiện tại đang có một sự "giao lưu"

Cửa hàng

SPRING

- Chuyên bán các loại máy công cụ cầm tay sử dụng điện và khí nén
- Bán sỉ và lẻ
- 82 Lê Thị Hồng Gấm, Q. 1 TP. HCM
- ĐT: 243147

40 PHÁT TRIỂN KINH TẾ

cờ bạc trên toàn thế giới. Ti như công ty Pháp La Française des jeux qua trung gian một công ty con của mình là "Internationale des jeux" vừa ký kết một hợp đồng "lịch sử" với Trung Quốc để thành lập một công ty tên là Beijing Zhong Cai Printing company Ltd. xin chỗ tương là một công ty ăn lót-nhắm đến một thị trường tối thiểu là 500 triệu người mê cờ đen, với môn hàng đầu tiên là 1.2 tỷ tấm vé số xổ lên kiểu "lấy móng tay cạo" như đã trình bày ở trên. Công ty này cũng đã "đầu tư" vào trong 2 lander (tỉnh) của Đông Đức cũ và đang có những tiếp xúc với Việt Nam, Campuchia... Ngược lại một công ty của Malaysia thuộc tập đoàn Berjaya Group cũng đã có mặt từ lâu tại xứ Argentina và tại Trung Quốc (trong 6 tỉnh). Tất nhiên các lý lẽ để nhà chức trách các nước sở tại thuận tình với các dự án này là: bên cạnh các casino, trường đua... luôn kèm theo một chuỗi "vệ tinh" là các khách sạn, như một tương lai phát triển sáng lạn.

CỜ BẠC: MỘT NGÀNH ĐẦY NHANH, TỐC ĐỘ CẤT CÀNH KINH TẾ?

Nếu như các công ty về số thường khoác áo "kiến thiết quốc gia" hoặc "phúc lợi xã hội", thì các casino và trường đua thường được tiếng là tạo công ăn việc làm cho mọi giới từ lĩnh vực xây

dựng đến dịch vụ du lịch. Xem ra như thế đây là một ngành kinh tế đáng kể, mà quả thật tỷ trọng của thu nhập của ngành này trong GDP rất cao như đã nêu ở trên. Song vấn đề đặt ra là: trong những nước đang phát triển, thậm chí đứng hàng áp chót thế giới, sự du nhập và phát triển của ngành cờ bạc qua đầu tư của nước ngoài có phải là một lựa chọn ưu tiên và liệu đất nước đó, địa phương đó có thể thực sự cất cánh kinh tế với ngành cờ bạc? Một thí dụ tại Mỹ: từ khi một đạo luật ban hành từ năm 1988 cho phép mở casino trong các khu vực dành riêng cho người da đỏ nay đã thay thế mầu nghiện rượu của người da đỏ bằng mầu cờ đen. Rốt cuộc người da đỏ không sao ngóc đầu dậy nổi và thỉnh thoảng hết bộ lạc này đến bộ lạc nọ, do thua đậm quá bèn nổi loạn (tí như các bộ lạc Pequot ở Fozwood, bang Connecticut, hay bộ lạc Wampanoag ở Gay Head, bang Massachusetts). Ở châu Phi cũng thế, từ Sénégal, Gabon đến Bờ Biển Ngà, Cameroun... đều trong vòng tay của công ty Internationale des jeux của Pháp. Theo Ingrid Carlander, một công trình nghiên cứu tại Mỹ từ 30 năm qua cho thấy người nghèo "đầu tư" thu nhập của họ vào cờ bạc hơn là người giàu đầu tư vào như mọi tầng lớp xã hội đều

có "dại diện" trong thế giới cờ đen này. Song, hình ảnh các tỷ phú cùng các mệnh phụ phu nhân trong các casino mà từ đó một số người có thẩm quyền quyết định cho phép mở casino vịn vào đó để tự trấn an lương tâm rằng sẽ lấy của người giàu bù đắp cho người nghèo - chỉ có trong phim ảnh. Người viết bài này có dịp kiểm nghiệm điều này trong một khách sạn lớn ở Manila tháng 12.92: số mệnh phụ phu nhân ngồi quanh bàn roulette (kiểu như "tải xiù") ít hơn nhiều so với số phụ nữ nghèo ngồi miết trước các máy đánh bạc mong gỡ gạc chút đỉnh mua sắm cho con cái trong mùa Noel! Cũng không hẳn họ chỉ định thứ thời vận trong mùa Noel mà lắm khi họ đã trở thành một thứ bệnh nhân tâm thần, bệnh ludopathie (bệnh cờ bạc). Theo Ingrid Carlander, tại Mỹ 3 triệu người mắc bệnh này đang được điều trị bởi các nhà tâm lý trị liệu. Song ngược lại, các chủ nhân công ty cờ bạc lại đang đầu tư rất nhiều cho việc nghiên cứu và triển khai công việc kinh doanh của họ để ngày càng có những sản phẩm mới. Peter Lynch, tổng giám đốc công ty về số New York không hề giấu giếm: "Mỗi năm chúng tôi đều tiến hành những cuộc nghiên cứu sâu xa về hành vi và thói quen của các người chơi cờ bạc. Chúng tôi

muốn hiểu biết tường tận về đời sống của họ, về các dự định của họ, về các ước vọng của họ". Các công ty này được hậu thuẫn bởi các đài truyền hình: các trò chơi truyền hình, từ đó chữ, đến "đổ vui để học" (kiểu "Questions pour un champion" ... đều kèm theo các phần thưởng mà ngày nay chủ yếu là những tấm ngân phiếu có năm mơ cũng không thấy. Tất cả, đã tạo thành một tâm lý hám tiền dựa trên may rủi.

Cũng trong tháng 10 này, có một ngày đáng ghi nhớ: ngày 17.10, mà theo đài truyền hình FR2, được Liên Hiệp Quốc chọn làm "ngày thế giới chống loại trừ ra khỏi xã hội" (*Journée mondiale contre l'exclusion sociale*). 400 người nghèo trên thế giới được mời đến trụ sở LHQ trình bày những kinh nghiệm khó nghèo và ra khỏi khó nghèo của mình. Thiên nhiên, "xoá đói" giảm nghèo nên được quan niệm lại để không chỉ xuất phát từ "đỏ đen" hoặc lòng "hao tâm" mà phải từ một sự điều tiết thu nhập xã hội thích đáng trên cơ sở thuế khoá, đóng thuế thừa sự chứ không cứ mãi là nộp ngân sách hoặc đóng góp tình nghĩa, đồng thời cũng nên nhìn xa hơn những mối lợi trước mắt để chọn cho địa phương của mình một hướng phát triển đúng đắn, có "hậu" cho dân chúng địa phương mình ♣